

סיכומי הדף היומי

מחודדים | ת"ר ושנתם שיהיו דברי תורה | בפ"ך (קידושין ל')

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שיינדל חיה חוה גאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום זצ"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.נ.צ.ב.ה.

הלימוד בעלון זה לע"נ מייסד ומקים "סיכומי הדף היומי" - מחודדים הגה"ח ר' פינחס רוזנבוים זצ"ל בהרה"ח ר' בנימין ביינוש זצ"ל נלב"ע בצפרא דשבתא לסדר "בקרובי אקדש" כ"ו ניסן תשע"ז ת.נ.צ.ב.ה.

שבת קודש פרשת במדבר - כ"ז אייר תשע"ט

דף מ"ה ע"א

המקיש בקרסוליו - שארכובותיו עקומות לחוץ וקרסוליו לפניו, ונוקשין זה לזה כשהוא מהלך. והמקיש בארכובותיו, שרגליו עקומות לחוץ ומרחיק זה מזה, עד שארכובותיו מלמעלה העקומות כלפי פנים נוקשות זו לזו. ובעל הפיקה, שחתיכת בשר עגול כפיקה יוצא מגודלו. והעיקל, שיושב ומחבר פרסות רגליו זו לזו, ואין ארכובותיו נוקשות זו לזו, שעוקמות כלפי חוץ. וכן בעל הפיקין והוא שיש לו כסתות הרבה, והשופנר, והוא שאין לו כסתות כל עיקר. ומי שעקיבו יוצא לאחוריו, ששוקו עומד באמצע רגליו. וכן מי שפרסתו רחבה כשל אווז, שקלוש ודק, אע"פ שהיא סדוקה. היו אצבעותיו מורכבות זו על זו. - כל אלו פסולים.

היו אצבעותיו קלוטות למעלה - עד הפרק האמצעי כשר, למטה מן הפרק (עד הציפורן, שמחוברין כולן), אם חתכה כשר.

היה לו אצבע יתירה וחתכה - אם יש בה עצם, והיא נספרת על גב היד, פסול, שמחוסר אבר הוא. ואם לא היה בה עצם כשר, שהוא תלתול בעלמא.

היה לו אצבע יתירה בשתי ידיו ובשתי רגליו, שבכל יד ורגל יש לו שש אצבעות - רבי יהודה מכשיר, וחכמים פוסלים. ושניהם מקרא אחד דרשו, שנאמר 'ותהי עוד מלחמה, ויהי איש מדון אצבע ידיו ואצבע רגליו שש ושש עשרים וארבע מספר', ונחלקו אם בגנותו הכתוב מדבר או בשבחו.

השולט בשתי ידיו - רבי פוסל, שידו הימנית כחושה, וחכמים מכשירין, שהוא מחמת חיזוק ידו השמאלית.

אצבע יתירה שיש בה עצם, אם אין בה צפורן והיא נספרת ע"ג היד, או שאינה נספרת על גב היד ויש בה ציפורן - מטמא במגע ובמשא ומטמא באהל כשיש בה בשר פחות מכזית (שאם יש בה כזית מטמא מחמת כזית גם אם אין נספרת ולא חשובה אבר, ואם אין בה בשר כלל אינה מטמאה שעצמות אין מטמאין באהל אלא רוב בנין או מנין, אבל כשיש עליה מקצת בשר מטמא משום אבר). ועולה למנין קכ"ה, שאם אין בה בשר עולה לרוב מנין של אברי המת. ואם אין בה צפורן ואינה נספרת על גב היד - מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל - ואע"פ שאינה חשובה אבר, מטמא במגע ובמשא: י"א משום עצם כשעורה, וי"א שגזרו על שאינה נספרת אטו נספרת, ולענין אהל לא גזרו שעשו חכמים היכר כדי שלא ישרפו על טומאה זו תרומה וקדשים.

רוב בנינו ורוב מנינו של מת, אף על פי שאין בו רובע -

טמאין באהל. ואיזהו רוב בנינו? שני שוקיים וירך אחד, שזהו רוב הגובה באדם גדול. ואיזהו רוב מנינו? קכ"ה. וגם מי שחסר מאבריו ואין לו אלא מאתים, או שיש לו יותר כגון מאתים ושמונים ואחד, כולן עולין למנין קכ"ה, שהולכים אחר רוב בני אדם.

רמ"ח אברים יש באדם. ובאשה הוסיף הכתוב שני צירים, ושני דלתות, ומפתח. כשם שצירים לבית כך צירים לאשה, שנאמר 'ותכרע ותלד כי נהפכו עליה ציריה'. וכשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה, שנאמר 'כי לא סגר דלתי בטני'. וכשם שמפתח לבית כך מפתח לאשה, שנאמר 'ויפתח את רחמה'. מעשה שבדקו תלמידי רבי ישמעאל באשה ומצאו רנ"ב, ואת המפתח לא מצאו לפי שנימוח מחמת קטנותו. וכל אברים אלו היתירים באשה אין מטמאין באהל, שנאמר 'זאת התורה אדם כי ימות באהל', דבר השווה לכל אדם. וגם האיש יש לו צירים - אלא שאין בהם עצם.

דף מ"ה ע"ב

איטר, בין ביד בין ברגל (שכשמהלך עוקר רגל שמאל תחלה) - פסול.

הכושי (השחור), הגיחור (האדום), והלבקן (הלבן), והקפח (גבוה ודק, ונכפף, ונראה כמו שחליותיו שמוטות). והגנס, והחרש, והשוטה, והשיכור, ובעלי נגעים אפילו טהורים - פסולים באדם וכשרים בבהמה. לרשב"ג שוטה מן הבהמה אינה מן המובחר. לרבי אלעזר אף בעלי הדלדולין (כמין חתיכות בשר יוצאות ותולות להם) פסולים באדם וכשרים בבהמה.

מנין שהקב"ה משתבח בבעלי קומה - שנאמר 'ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו'.

גבוה לא ישא גבוהית - שמא יצא מהן תורן (גבוה ביותר). גנס לא ישא ננסת - שמא יצא מהם אצבעי (נמוך ביותר). לבן לא ישא לבנה - שמא יצא מהם בוהק (לבן ביותר). שחור לא ישא שחורה - שמא יצא מהן טפוח (שחור כקדירה).

שכור מיינ - מחלל עבודה. שכור משאר דברים המשכרים, כגון שאכל דבילה קעילית ושתה חלב או דבש, לתנא במשנתנו אינו מחלל עבודה, ולרבי יהודה דינו כשיכור מיינ.

אלו כשרים באדם ופסולים בבהמה: א. אותו ואת בנו, שנוהג בבהמה בתייש ובנו לשיטת חנניה, ואינו נוהג באדם באהרן ובניו. ב. טריפה. ג. יוצא דופן (ושנעבדה בהן עבירה ושהמית את האדם).

אותו ואת בנו - לת"ק נוהג בנקבות ולא בזכרים, לחנניה

נוהג בזכרים ובנקיבות.

הנושא נשים בעבירה - פסול עד שידירנה הנאה. ונודר ועובד יורד ומגרש, ואין חוששים שילך אצל חכם ויתירנו לסובר שצריך לפרט את הנדר, שכאשר ישמע החכם שמשום שהיא פסולה לו נדר, לא יתירנו. ולסובר שאין צריך לפרט את הנדר, מדירין אותו ברבים שאין לו הפרה. ולסובר שנדר שהודר ברבים יש לו הפרה, מדירין אותו על דעת רבים שאין לו הפרה לדברי הכל.

המטמא למתים - פסול עד שיקבל עליו שלא יהא מטמא למתים. אבל הנושא אשה פסולה לא די לו בקבלה, שיצרו תוקפו.

יום ראשון פרשת נשא - כ"ח אייר תשע"ט

דף מ"ו ע"א

נדר שהודר על דעת רבים - אין לו הפרה, אפילו למ"ד בנדר שהודר ברבים שיש לו הפרה. ודווקא לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה יש לו הפרה. מעשה במלמד שפשע בתינוקות, והדירו רב אחא שלא ילמד עוד תינוקות, והחזירו רבינא משום שלא מצא מדקדק כמותו.

הדרן עלך מומין אלו

פרק שמיני - יש בכור

יש בכור לנחלה ולא לכהן: א. הבא אחר נפלים אף על פי שיצא את ראשו חי, או אחר בן תשעה שיצא ראשו מת. ב. אם הפילה תחילה כמין בהמה חיה ועוף, לרבי מאיר אינו בכור לכהן, ולחכמים הוא בכור לכהן, עד שיהא בו מצורת אדם. ג. המפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותן - הבא אחריהם בכור לנחלה ולא לכהן. ד. מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה עודה שפחה ונשתחררה עודה עובדת כוכבים ונתגיירה, ומשבאת לישראל ילדה - לת"ק הוא בכור לנחלה ולא לכהן, שהרי לאב לא היה בנים קודם לכן, והוא ראשית אוננו, אבל לכהן לא שאינו פטר רחם, כיון שכבר ילדה. ולרבי יוסי הגלילי הוא בכור לנחלה ולכהן, שנאמר 'פטר רחם בישראל', עד שיפטרו רחם מישראל.

יש בכור לכהן ולא לנחלה: א. מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה. ב. נתגיירה כשהיא מעוברת או נשתחררה מעוברת ובעלה עמה, ואחר כך ילדה, הולד בכור לכהן, שהוא פטר רחם בישראל, ולא לנחלה דהורתו שלא בקדושה ולא בר נחלה הוא. ג. בת ישראל מבכרת וכהנת, או בת ישראל ולויה, או בת ישראל מבכרת ואשה שכבר ילדה, שנתערבו ולדותיהם, הרי הוא בכור לכהן, שבעלה של מבכרת חייב חמש סלעים לכהן, שיש לו בן זכר בכור בכל מקום שהוא, ואינו בכור לנחלה, שהרי אין ידוע מי הוא בנו. ד. וכן מי שלא שהתה לאחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה, ואינו ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון, הרי זה בכור לכהן שהוא פטר רחם, והוא יפדה את עצמו, ואינו בכור לנחלה.

דף מ"ו ע"ב

לשמואל אין הראש פוטר בנפלים - ולפיכך בן שמונה חי שהוציא ראשו והחזירו, וקדמו אחיו ויצא, הרי הוא בכור, שאין ראש הנפל פוטר עד שיצא ראשו ורובו. שנאמר 'כל אשר נשמת רוח חיים באפיו', מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו, ולא מי שאינו בר קיימא. ונדחו דבריו. וכמו ששינו במשנתנו שהבא אחר נפלים שיצא ראשו חי אינו בכור לכהן.

הוציא ראשו אף על פי שהחזירו הרי זה כילוד - בין בבהמה, שאינו ניתר כבר בשחיטת אמו, ואע"פ שפרצוף

פניו אינו חשוב כל כך. ובין באדם, שאם יצא רוב ראש כדרכו, מונים ימי טוהר של לידתה גם אם החזירו, ואע"פ שיש לה פרוזדור. ואיזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו.

פדחת פוטרת בכל מקום - לריש לקיש חוץ מן הנחלה, שהבא אחר מי שיצא פדחתו לבד הרי הוא בכור לנחלה, אא"כ יצא פניו של ראשון, שנאמר 'יכיר', ואין היכר אלא בפרצוף פנים עם החוטם. ולרבי יוחנן אפילו לנחלה, ואע"פ שנאמר יכיר, הכרת פרצוף פנים הוא עד החוטם. וי"א שבמקום שצריך הכרת פנים הוא עם החוטם, ולענין יכיר די בפדחת לפי שלא נאמר 'פנים'.

גיורת שיצאה פדחת ולדה בהיותה נכרית ואח"כ נתגיירה - אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה, ואינה מביאה קרבן לידה.

אין מעידים על האדם שמת כדי להשיא את אשתו, אלא על פרצוף פנים עם החוטם. ואם ראה העד פדחת בלא פרצוף פנים, פרצוף פנים בלא פדחת, אין מעידין עד שיהו שניהם עם החוטם, שנאמר 'הכרת פניהם ענתה במ'. ואפילו לרבי יוחנן שהכרת פנים היינו עד החוטם, בעדות אשה החמירו חכמים, ואע"פ שהקילו בסופה לאחר שכוונו יפה להיות משיאים עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה, בתחילתה לא הקילו. וי"א שהכרת פנים לרבי יוחנן הוא עם החוטם, וב'יכיר' די בפדחת לפי שלא נאמר פנים.

יום שני פרשת נשא - כ"ט אייר תשע"ט

דף מ"ז ע"א

היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר - לרבי יוחנן אין לו בכור לנחלה, שכבר היה לו 'ראשית אוננו'. ולריש לקיש יש לו בכור לנחלה, כי הגר שנתגייר כקטן שנולד. ולשיטת רבי יוסי הגלילי יש לו בכור לנחלה (גם לרבי יוחנן). שלמדים בכור מאב מבכור לאם שהבן שילדה לאחר שנתגיירה חשוב בכור לכהן לפי שהוא פטר רחם בישראל.

היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר - לר' יוחנן קיים פריה ורביה, שכבר יצא משום 'לא תהו בראה לשבת יצרה'. לריש לקיש לא קיים, כי הגר שנתגייר הוא כקטן שנולד.

לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים - י"א כשנתעברה מגוי, בין למ"ד אין מזהמין את הוולד, והוא כשר לפי שהולכים אחר אמו, ומשום כך פטור מחמש סלעים. ובין למ"ד מזהמין את הוולד, לפי שנקרא לוי פסול. וי"א אפילו כשנתעברה מישראל, שבחוב חמש סלעים הולכים אחר האם לפי שהוא תלוי בפטר רחם.

כהנת שנתעברה מגוי - בנה חייב בחמש סלעים, ואין דומה ללויה, שהלויה לא נפסלה בבעילת זנות, אבל כהנת נתחללה והרי היא זרה.

לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות - נותנין לה מן המעשר ואוכלת.

דף מ"ז ע"ב

כהן שמת והניח בן חלל - אם מת לאחר שלשים, אין הבן חייב לפדות את עצמו, שכבר זכה אביו בפדיונו. מת בתוך שלשים - לרב חסדא ולריש לקיש הבן חייב לפדות את עצמו, שהרי לא זכה אביו בפדיונו. ולרבה בר רב הונא אין חייב לפדות את עצמו, לפי שבא מכח מי שלא היינו יכולים לתובעו בדין.

נתגיירה מעוברת - הרי הוולד בכור לכהן וחייב בחמש סלעים, ואע"פ שאביו גוי, אינו יכול לומר באתי מכח מי

שלא היו יכולים לתובעו בדין, שהגוי אינו מתייחס אחר אביו.

מי שלא שהתה אחרי בעלה שלשה חדשים וילדה, ואין ידוע אם הוא מבעלה הראשון או מן השני - אותו הבן אינו נוטל מאחד מהן אפילו כפשוט, שאחיו מן הראשון דוחים אותו אצל שני, ואחיו מן השני דוחין אותו אצל ראשון. והבא אחרי אינו בכור לנחלה, שמא קדמו זה, אבל נוטל כפשוט. ואין יכולים לכתוב הרשאה זה לזה כיון שלא הוכרו מעולם.

שתי נשים של שני אנשים שילדו, והוכרו וולדותיהן ואחר כך נתערבו, וכשבאין כולן לירש, דוחין אותן אחיהם, שלכל אחד אומרים לאו אחינו אתה - כותבין הרשאה האחד לחבירו על חלקו בנכסי אביו, ובעל ההרשאה בא אצל יורשי שני האבות, ואומר להם אם אחיכם אני תנו לי, ואם זה אחיכם תנו לי חלקו. אבל אם לא הוכרו מעולם, אין כותבין, שלא היתה להם זכיה מעולם בנכסי אביו.

המפלת שפיר מלא מים, מלא דם, מלא גנינין, המפלת כמיין דגים וחגבים שקצים ורמשים, והמפלת ליום ארבעים - הבא אחריהם בכור לנחלה ולכהן.

יוצא דופן והבא אחרי - לת"ק שניהם אינן בכור לא לנחלה ולא לכהן, הראשון אינו בכור לנחלה שנאמר 'וילדו לו' דרך לידה, ולא לכהן שאינו פטר רחם. השני אינו בכור לנחלה שאינו ראשית אוננו, ולא לכהן לפי שהוא בכור לרחמים ולא לוולדות, ובכור לדבר אחד אינו בכור. לרבי שמעון הראשון בכור לנחלה, שנאמר 'תלד' לרבות יוצא דופן, והשני בכור לכהן, שסובר בכור לדבר אחד הוא בכור.

יום שלישי פרשת נשא - א' סיון תשע"ט

דף מ"ח ע"א

מי שלא ביכרה אשתו וילדה שני זכרים - נותן חמש סלעים לכהן, שהרי אחד מהן בכור. מת אחד מהן בתוך שלשים יום - האב פטור, שיכול לומר הבכור מת.

מת האב והבנים קיימים - לרבי מאיר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו, ואם חלקו ועדיין לא נתנו, פטורים. ולרבי יהודה נתחייבו נכסי האב לכהן כבעל חוב, וחייבים לפרוע בין שניהם אע"פ שחלקו.

למסקנת הגמרא אם מת האב קודם שלשים - גם אם לא חלקו כל אחד דוחה אותו אצל שני. ואם מת לאחר שלשים, אם יש לו נכסים הרבה, לדברי הכל גובה גם לאחר שחלקו, שהרי נשתעבדו הנכסים בחיי האב, ומלוה על פה גובה מן היורשים. ואם יש בכל הנכסים עשר סלעים, לדברי הכל נוטל חמשה. ונחלקו כשאין שם אלא חמשה - שלרבי מאיר אינו גובה לאחר שחלקו, לפי שמלוה על פה גובה מיורשים ולא מלקוחות, ומלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר ואין גובה מלקוחות, והאחין שחלקו מחצה יורשים ומחצה לקוחות, והתורה אמרה 'חמש' סלעים ולא חצי חמש, ואינו יכול לגבות שנים וחצי סלעים שהן כלקוחות, לכן פטור לגמרי. וטעמו של רבי יהודה שחייבים גם לאחר חלוקה: א. י"א שסובר 'חמש' ואפילו חצי חמש, וגובה חלק היורשים. ונדחו דבריו. ב. י"א שסובר האחין שחלקו הן כיוורשים לגמרי, וגובה כל החמש כדין מלוה ע"פ שגובה מיורשים. ג. י"א שסובר שמלוה על פה גובה גם מיורשים וגם מלקוחות, ולכן גובה כל החמש. אבל אם אין שם חמש בין הכל, גם רבי יהודה מודה שאין גובה כלום, שלדברי הכל התורה אמרה 'חמש' ולא חצי חמש.

שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות

- לרבי ירמיה בעל חוב גובה אותה מהם, שאומר לאחד מהם ממה נפשך, אם אתה חייב לי, אני נוטל חלק שלך, ואם חברך חייב לי, אני נוטל חלק שלו. ונדחו דבריו, לפי שנכסיו של אדם ערבין בו, ומאחר שאינו יכול לגבות מן הלוח עצמו, שיכול לומר לך אצל שני, אינו יכול לגבות מן הערב, שהמלוה את חבירו לא יתבע מן הערב תחילה.

ילדה זכר ונקבה - אין כאן לכהן כלום, שיכול לומר נקיבה יצאה ראשונה, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

דף מ"ח ע"ב

מי שיש לו שתי נשים שלא בכרו, וילדו שני זכרים - נותן י' סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך שלשים יום, אם לכהן אחד נתן, יחזיר לו חמש סלעים. ואם לשני כהנים נתן, אינו יכול להוציא מידם. ילדו זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה, נותן חמש סלעים לכהן. שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות, אין כאן לכהן כלום.

אחת בכרה ואחת שלא בכרה, וילדו שני זכרים - נותן חמש סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך שלשים יום, האב פטור. מת האב והבנים קיימים - לר"מ אם נתנו עד שלא חלקו נתנו, ואם לאו פטורין. ולר"י יהודה נתחייבו נכסים. ילדו זכר ונקבה, אין לכהן כלום.

שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו ב' זכרים - זה נותן חמש סלעים לכהן וזה נותן חמש סלעים. מת אחד מהם בתוך שלשים, אם לכהן אחד נתנו, אם לא כתבו הרשאה זה לזה, יכול לומר לכל אחד מהן לא שלך מת. ואם כתבו שני האבות הרשאה האחד לחבירו, בא בעל הרשאה ותובעו ממה נפשך, אם שלי מת החזיר לי את שלי ואם של חבירי מת החזיר לי את שלו שהרי יש לי הרשאה. ואם לשני כהנים נתנו אינן יכולין להוציא מידם. ילדו זכר ונקבה, האבות פטורין, והבן חייב לפדות את עצמו. ילדו שתי נקבות וזכר, או שתי נקבות ושני זכרים, אין כאן לכהן כלום.

אחת בכרה ואחת שלא בכרה של שני אנשים - וילדו שני זכרים, זה שלא בכרה אשתו נותן חמש סלעים לכהן. ילדו זכר ונקבה, אין כאן לכהן כלום.

יום רביעי פרשת נשא - ב' סיון תשע"ט

דף מ"ט ע"א

אין כותבין הרשאה על מטלטלין אם הלוח כופר למלוה - משום דמיחזי כשיקרא. ואם אינו כופרו, כותבים.

שתי נשים של ב' אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים ונקבה - אין כאן לכהן כלום, ואע"פ שהאחד וודאי בכור, אע"פ כן אין הבן חייב לפדות את עצמו, שיכול לומר שמא אין אני בכור אלא חבירי. אבל בשתי נשים של איש אחד חייב האב ליתן חמש סלעים לכהן, שהרי בוודאי יש לו בכור.

מת בנו הבכור בתוך שלשים יום - אף על פי שנתן לכהן חמש סלעים, יחזיר. מת לאחר שלשים יום - אף על פי שלא נתן, יתן. מת ביום שלשים - לת"ק כיום שלפניו הוא, שאע"פ שנתן יחזיר, שלמדים 'חודש חודש' ממדבר שנאמר מבן חודש 'ומעלה', ומשמע לאחר שלשים. ולרבי עקיבא אם נתן לא יטול, ואם לא נתן לא יתן. שמסתפק אם אין ללמוד ממדבר לפי שנאמר גם בערכין 'ומעלה' ושני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, או שמא אין מלמדין רק לענין אחר שאינו עוסק בבכור, אבל לענין בכור מלמדין.

הכל מודים לענין אבילות שאם מת וילד ביום שלשים - אין אבילות חלה על אביו ותולין שנפל הוא, שהרי הלכה כדברי המיקל באבל.

מת האב בתוך שלשים - בחזקת שלא נפדה, עד שיביא ראייה שנפדה. מת לאחר שלשים יום - בחזקת שנפדה, עד שיאמרו לבן שצוה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה.

הפודה את בנו בתוך שלשים יום - אם אמר מעכשיו יהא פדוי, לדברי הכל אינו פדוי. אם אמר שהפדיון יחול לאחר שלשים, ועדיין המעות בעין ביד כהן, לדברי הכל פדוי. אמר שיחול לאחר שלשים ונתעכלו המעות - לרב בנו פדוי, כדין המקדש אשה לאחר שלשים יום שהיא מקודשת אע"פ שנתעכלו המעות. ולשמואל אין בנו פדוי, שבקידושין בידו לקדשה מעכשיו, אבל בכור אין בידו לפדותו מעכשיו.

דף מ"ט ע"ב

כל מקום שנחלקו רב ושמואל - הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני. ולענין הפודה בנו תוך שלשים יום ונתאכלו המעות, הלכה כשמואל שאין בנו פדוי.

הוא לפדות ובנו לפדות - אם אין לו אלא חמש סלעים הוא קודם לבנו, שמצוה שלו עדיף. ואם יש חמש סלעים משועבדים וחמש בני חורין, לחכמים הוא קודם לבנו, שמלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר ואינו גובה ממשועבדים, ומצוה שלו עדיף משל בנו. ולרבי יהודה בנו קודמו, שמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר, ובשביל פדיון שלו טורף הכהן ממשועבדים, ובחמש בני חורין יפדה את בנו.

יום חמישי פרשת נשא - ג' סיון תשע"ט

דף ג' ע"א

חמש סלעים של בן - במנה צורי. שלשים של עבד, חמשים של אונס ושל מפתה, ומאה של מוציא שם רע, כולם בשקל הקדש במנה צורי. וכולן נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ משקלים הבאים בלשכה, שאין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים.

ומהו מנה צורי? לרבי אסי מנה היוצא במדינת צורי, לרבי אמי סלע צורי הוא דינר ישמעאלי, לרבי חנינא סלעים מיושנים שנמכרים שמונה לדינר, חמש מהם לפדיון הבן. לרבי יוחנן דינר זה שטבוע במטבע אדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר, ומלך ששמו 'שייפא', שנמכר בכ"ה זוזים, ומנכין מדינר זה זוז, ושתות, ונשתיירו עשרים דינרים במשקל דינר צורי, שהן כ"ח זוזים ומחצה וחצי שתות בדינר ערבי.

סלעים דאורייתא הן שלש דינרי צורי ושליש, שהם עשרים מעין, ושש מעה כסף דינר, נמצא הסלע שלש דינר ושליש. ולאחר מכן הוסיפו על סלע דאורייתא שתות, נמצא סלע צורי עשרים וארבעה מנים. שאע"פ שהשקל הוא עשרים גרה, אם רצה להוסיף יוסיף, שנאמר 'יהיה', אבל לא יפחות, שנאמר 'הוא'.

המקדיש שדהו בשנת היובל, היה פודה בית זרע חומר שעורים בחמשים סלעים - ונותן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין למ"ט שנים של יובל. ואע"פ שסלע של קודש מ"ח פונדיונין, ונמצא פודה בחמשים שקל ופונדיון, פונדיון זה הוא להכרע.

רב אשי שלח לרב אחא בריה דרבינא י"ז זוזים בפדיון הבן, וביקש ממנו שיחזיר לו שליש דינר, שכל סלע הוא שלש ושליש, נמצא חמש סלעים הן ט"ז דינרים ושני שליש דינר. והשיבו, שלאחר שהוסיפו על המדות צריך שיוסיף לו עוד שלשה, שחמשה סלעים הן עשרים זוז.

כל כסף האמור בתורה סתם - סלע. האמור בנביאים - מנים,

שהן כ"ה סלעים. האמור בכתובים - קינטרין שהן מאה סלעים לכל שקל. חוץ מכספו של עפרון שאע"פ שכתוב בתורה סתם, היו קינטרין, שנאמר 'ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר', שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין אותו בתורת שקלים, והרי יש מקומות ששקלים שלהם הם קנטרין, ובהכרח שאלו נתן לו.

ביקשו לגנוז כל מטבעות 'הדריינא' 'טיריינא' ו'שייפא', שרובן של אלו באו מירושלים, שהיו בלשכה והן של הקדש ואסורים לזרים, וכשלקחוהו עובדי כוכבים ערבוהו, עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר, שנאמר 'ובאו בה פריצים וחללוהו', ומשמע שמכיון שבאו פריצים חללוהו ויצאו לחולין.

דף ג' ע"ב

כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה. ולפיכך התוקע לחבירו (י"מ שמכהו באזנו, וי"מ תוקע ממש מפיו באזנו), נותן לו סלע מדינה שהוא חצי זוז. שבועת הדיינין הבאה מחמת הודאת מקצת הטענה, אינו נשבע אלא א"כ טענו שוה שתי מעות כסף, שנאמר 'כסף או כלים', מה כלים שנים אף כסף שנים, ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב.

הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה - מחולל.

האשה מתקדשת בכסף. לבית שמאי בדינר ובשוה דינר, ולבית הלל בפרוטה ובשוה פרוטה.

יום שישי פרשת נשא - ד' סיון תשע"ט

דף ג' ע"א

אונס ומוציא שם רע משלם שקלים צוריים אע"פ שלא נאמר בהן שקלים - שלמדים כסף קצוב מכסף קצוב האמור אצל פדיון הבן ושלשים של עבד ומפתה שנאמר בהן שקלים.

בני העיר ששולחין שקליהם לירושלים, מצרפין אותו ולוקחין מהן דרבונות - והן זהובים טבועים, אבל לא זהב שאינו טבוע, ולא שאר שוה כסף, שמה יזול ונמצא הקדש מפסיד. מעשר שני אינו נפדה אלא בכסף טבוע ולא בשוה כסף - שנאמר 'וצרת הכסף', דבר שיש עליו צורה. וכן עולת ראייה אינה נקנית אלא בשתי מעות כסף טבועות.

כתב לכהן שהוא חייב ליתן חמשה סלעים - חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. לפיכך אם רצה הכהן להחזירם לו במתנה רשאי. המפריש פדיון בנו ואבד, חייב באחריותו, שנאמר 'יהיה לך' ו'פדה תפדה', כשיהיה לך (לאהרן) הפדיון אז יהיה פדוי.

לשיטת חכמים אין פודין בכור אדם בעבדים בשטרות ובקרקעות. שנאמר 'ופדויו מכן חדש' כלל, 'בערכך כסף חמשת שקלים' פרט, 'תפדה' חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאין מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון. ולרבי פודין בכל חוץ מן השטרות, שדורש ריבוי מיעוט וריבוי, ריבה הכל ולא מיעט אלא שטרות.

אע"פ שבכל מקום דורש רבי כלל ופרט ולא מיעוט וריבוי, כשהכללות סמוכין זה לזה דורש אותם בריבוי מיעוט וריבוי. וחכמים סוברים שכל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכים זה לזה, הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט.

לשיטת רבי אין רציעה של עבד עברי אלא בשל מתכת כמו מרצע - שנאמר 'ולקחת' כלל, 'מרצע' פרט, ונתת באזנו

חזר וכלל, מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת. לרבי יוסי בר יהודה רוצעין גם בסול בסירא במחט במקדח ובמכתב ובכל דבר הנקח ביד, שדורש ריבוי מיעוט וריבוי ריבה הכל, ולא מיעט אלא סם.

אין פודין הקדשות בקרקעות ועבדים ושטרות.

דף נ"א ע"ב

כתב לכהן שהוא חייב לו חמשה סלעים - לשיטת חכמים, דבר תורה בנו פדוי לכשיתן, ומדרבנן אינו פדוי כלל, גזירה שמא יאמרו פודין בשטר. ולרבי יוסי ברבי יהודה בנו פדוי לכשיתן. והלכה כחכמים.

נתן דמי הפדיון לעשרה כהנים בבת אחת, שהניח לפני כולן חמש סלעים והלך לו - יצא. נתנו לכהן אחד בזה אחר זה, יצא. נטלו הכהן והחזירו לו, יצא. וכך היה מנהגו של רבי טרפון שהיה נוטל ומחזיר, וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה אף הלכה זו. רבי חנינא היה רגיל ליטול דמי פדיון ולהחזיר, פעם אחת נתן לו אחד חמש סלעים והיה מהלך ובא לפניו כדי שיראנו ויחזיר לו, אמר לו לא נתת נתינה גמורה אלא כדי שאחזירם לך, ודבר רע עשית, לפיכך אין בנך פדוי. (אם אחזירם לך. וי"מ אפילו אם לא יחזיר).

מת הבן לאחר שלשים יום - אף על פי שעדיין לא נתן האב דמי פדיונו, יתן, שלמדים 'ערך ערך' מערכין ששורשים חייבים. וי"א שנאמר 'וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ירקם', מה להלן יורשין חייבין אף כאן יורשין חייבין.

שבת קודש פרשת נשא - ה' סיון תשע"ט

דף נ"ב ע"א

הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב, ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם. שנאמר 'ולו משפט הבכורה', משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה. ואינו נוטל פי שנים בשבח שהשביחו הנכסים לאחר מיתה קודם שחלקו, ולא בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו וראויין היו ליפול לו בירושה ונפלו לבנים לאחר זמן, שנאמר 'בכל אשר ימצא לו'.

האשה אינה נוטלת בכתובתה לא בשבח ולא בראוי - ואע"פ שבעל חוב גובה את השבח, מקולי כתובה שנו כאן. וכן הבנות במזונותיהן אינן נוטלות בשבח ולא בראוי, שתנאי כתובה ככתובה.

המייבם את אשת אחיו שנוטל את חלקו, אינו נוטל בשבח ולא בראוי, שהתורה קראתו 'בכור'. לאביי אין נוטל בשבח ששבחו נכסים בין מיתה ליבום, אבל ממה ששבחו בין יבום לחלוקה נוטל, שנאמר 'יקום על שם אחיו המת' והרי קם. ולרבי אינו נוטל גם ממה ששבחו בין יבום לחלוקה, שדינו כבכור שאין לו קודם חלוקה.

וכולם אין נוטלים אפילו בשבח הבא ממילא, כגון שחת ונעשו שיבלים, סמדר ונעשו תמרים. ואפילו בנכסים שבוודאי ראוי ליפול להם כשימות, כגון נכסי אבי אביהם.

דף נ"ב ע"ב

תנאים נחלקו בדין מתנה, חלק בכור, ירושת הבעל, וירושת היבם, אם חוזרין ביובל או לא:

לשיטת רבי מאיר כולן אינן חוזרין ביובל - שהתורה אמרה על 'מכר' שחוזר ולא על מתנה וירושה - וחלק הבכורה נקרא מתנה, שנאמר 'לתת' לו פי שנים. והיורש את אשתו נקרא ירושה, שירושת הבעל דאורייתא. והמייבם את אשת אחיו, לפי שנקרא בכור.

לשיטת חכמים - המתנה כמכר ויוצאה ביובל, שנאמר

'תשובו' לרבות את המתנה. וכל השאר אינן חוזרין, שירושה אינה חוזרת. וחלק בכורה גם נקראת ירושה, שנאמר לתת לו 'פי שנים', מקיש חלק בכורה לחלק פשוט, מה חלק פשוט ירושה אף חלק בכורה ירושה.

לרבי אלעזר כולם חוזרין ביובל - שסובר כחכמים ש'תשובו' בא לרבות את המתנה, וכולן חשובים מתנה, חלק הבכור שנאמר 'לתת' לו, ירושת הבעל לפי שהוא מדרבנן, והמייבם את אשתו לפי שנקרא בכור.

גם לרבי מאיר וחכמים שחלק בכורה אינה חוזרת ביובל, היינו שאין חוזרת לבטלה, אבל האחים מחזירים זה לזה וחוזרין וחולקים - לרבי יוחנן הסובר שאחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל. ולרבי אלעזר שחלק בכורה חוזרת ביובל, היינו שחוזרת לבטלה ומאבד חלק בכורתו.

לרבי יוחנן בן ברוקה - ירושת הבעל דאורייתא ואינה חוזרת ביובל. ואם הורישתו אשתו בית הקברות, יחזיר משום פגם משפחה, ויטול את הדמים, וינכה דמי קבר אשתו שהוא חייב בקבורתה.

המוכר קברו, ודרך קברו, מקום מעמדו, ובית הספדו - באים בני משפחה וקוברים אותו בעל כרחו משום פגם משפחה.

הדרן עלך יש בכור

פרק תשיעי - מעשר בהמה

יום ראשון פרשת בהעלותך - ו' סיון חג השבועות תשע"ט

דף נ"ג ע"א

מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין אבל לא במוקדשים. ונוהג בבקר ובצאן, ואין מתעשרין מזה על זה. ככבשים ובעזים, ומתעשרין מזה על זה, שנאמר 'וצאן' משמע כל צאן אחד. בחדש ובישן, ואינן מתעשרין מזה על זה.

אע"פ שמעשר בהמה קדוש בחו"ל, אינו קרב על המזבח, אלא נאכל במומו לבעלים. שנאמר 'והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם', בשתי מעשרות הכתוב מדבר, מעשר בהמה ומעשר דגן, ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה מעשר בהמה, ולא ממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן.

האידינא אין מפרישין מעשר בהמה משום תקלה - שאין לנו על מה להקריב וצריך להשהותו עד שיומם ויבוא לידי גיזה ועבודה או שישחטנו בלא מום. אבל בכור קדוש מאליו, ולא תיקנו שיקנה אצנו לגוי כדי שלא יהיה קדוש מתחילה ולא יבוא לידי תקלה, שאפשר להטיל בו מום קודם שיצא לאויר העולם. אבל במעשר אינו יכול להטיל מום באחד מהן ולהוציאו בעשירי, שנאמר 'לא יבקר בין טוב לרע', ואי אפשר שיטיל מום בכל העדר, שמהרה יבנה בית המקדש ולא תהיה בהמה להקרבה. אבל בבכור, אפשר להקריב בפשוטין.

אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה - ואם הקדיש והעריך והחרים, בהמה תיעקר, שנועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה. פירות כסות וכלים ירקבו, מעות וכלי מתכות יוליך לים המלח.

דף נ"ג ע"ב

מעשר בהמה אינו נוהג אפילו בקדשים קלים לרבי יוסי הגלילי שהוא ממוזן בעלים - שנאמר 'יהיה קדש', ולא שכבר קדוש. ונפקא מינה בזה, שאילו היינו אומרים שחל קדושת מעשר על שלמים, היה בדין של 'לא ימכר ולא

יגאל', משא"כ שלמים שהוא בר פדיון.

אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה - אבל מקדישין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית הקדש עילוי, שמעלה בדמים שיעור טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח שיכול ליטול סלע מישראל אחר על מנת שיתנגה לבן בתו כהן שיקריבנה, ונותן לגזבר. וכן מחרימין קדשי מזבח, ויתן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן.

חדש וישן אין מתעשרין מזה על זה - שנאמר 'עשר תעשר', בשתי מעשרות הכתוב מדבר, מעשר בהמה ומעשר דגן, מקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן אין תורמין מחדש על הישן, אף מעשר בהמה. אבל כבשים ועזים מתעשרין זה על זה אע"פ שמעשר דגן אין תורמין ממין על שאינו מינו, שנאמר 'צאן'. ומה ראית לרבות כבשים ועזים ולמעט חדש וישן, שנאמר 'שנה שנה', לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר.

יום שני פרשת בהעלותך - ז' סיון תשע"ט

דף נ"ד ע"א

אין תורמין ממין על שאינו מינו. ואם תרם אין תרומתו תרומה - שנאמר 'כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן', תן חלב לזה וחלב לזה. ולא רק תירוש ויצהר, אלא גם תירוש ודגן או דגן ודגן משני מינים, כגון חטים על שעורים, שלמדים ק"ו מתירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה ואין מתעשרין מזה על זה, תירוש ודגן או דגן ודגן שכלאים זה בזה, כ"ש שלא יתעשרו מזה על זה. ולרבי יאשיה שאין איסור כלאי הכרם עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, למדים הק"ו כך, מה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה אפילו על ידי דבר אחר אין מתעשרין מזה על זה, תירוש ודגן או דגן ודגן שהן כלאים זה בזה על ידי דבר אחר, אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה.

גם שני מינין בשאר דברים (כגון פולים ועדשים) אין מתעשרים מזה על זה - שמעשר שלהם מדרבנן, וכל שתקנו חכמים כעין דאורייתא תיקנו.

דף נ"ד ע"ב

צאן ובקר אין מתעשרין מעשר בהמה מזה על זה - שנאמר 'העשירי' תן עשירי לזה ועשירי לזה. ולרבי ללשון שני משום שהוקש למעשר דגן שאינו מתעשר ממין על שאינו מינו. (וחזר מדבריו לעיל (ג):) שלא הוקש מעשר דגן למעשר בהמה רק לשנה ולא לדבר אחר. וי"א שאחד מהם רב פפא אמרה).

כבשים ועזים מתעשרים במעשר בהמה מזה על זה - שנאמר 'וצאן' ומשמע כל צאן אחד. ובמעשר דגן אין דורשים מ'דגן' שכל דגן אחד ונעשר ממין על שאינו מינו, שנאמר 'ראשיתם', לומר תן ראשית לכל דגן ודגן. לרבי, לא דרשו אלא במעשר בהמה שהיה יכול לומר וכל מעשר בהמה, וממילא למדנו בק"ו מחדש וישן, ולא נאמר 'בקר וצאן' אלא ללמד שרק בקר וצאן אין מתעשרים זה על זה, ולא כבשים ועזים.

מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה - (י"מ) כשיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה, וי"מ כפי מה שהבהמות רחוקות זו מזו ויכולות להשתמר ברועה אחד), והוא ט"ז מילין שנאמר 'עוד תעבורנה הצאן ע"י מונה', ושיערו חכמים שעד ט"ז מיל שולטת עינו של רועה. לפיכך, אם יש לו חמשה בהמות בכפר זה וחמשה בהמות בכפר אחר רחוק מזה ט"ז מילין, מביאן לתוך דיר אחד ומעשרן, ואם רחוקות יותר פטורות.

היו בין אלו לאלו ל"ב מיל אין מצטרפין (ואפילו פחות מזה, כל שהוא יותר מט"ז מיל). היו לו באמצע ל"ב מיל, מביא ומעשרן באמצע. ונחלקו אמוראים בדין זה:

לשיטת רב - רק כשהיו לו חמש מכאן וחמש מכאן וחמש באמצע מצטרפות, שהחמש שבאמצע ראויים להצטרף עם אלו שבצד זה ואלו שבצד זה. וכן אם היו לו תשע מכאן ותשע מכאן ואחת באמצע, שהאמצעית ראויה להצטרף עם אלו ועם אלו.

לשיטת שמואל - אפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע, שאנו מחשבים את הרועה כאילו הוא עומד כאן והוא מונה את כולם. ואפילו אם הרועה יש לו דירה באמצע ואין לו שום בהמה, מצטרפין. ואפילו כליו של רועה מונחין באותו כפר, מצרפן, הואיל וסופו לילך לשם וליטול את כליו. ונסתפקו בגמרא לענין כלבו של רועה, אם אינו מצרף לפי שהרועה יכול לקרותו ואינו צריך לילך אליו, או מכיון שלפעמים אינו בא מעצמו וצריך לילך לשם ולהביאו, מצרף. ולא נפשט.

יום שלישי פרשת בהעלותך - ה' סיון תשע"ט

דף נ"ה ע"א

לרבי מאיר הירדן מפסיק למעשר בהמה. לשיטת רבי אמי רק אם אין שם גשר, אבל אם יש שם גשר הגשר מצרפן. וכן הדין בשאר נהרות, שאם אין שם גשר הנהר מפסיק ונדחו דבריו. ולר"ח בר אבא בשם רבי יוחנן הירדן מפסיק לרבי מאיר אפילו אם יש שם גשר, שנאמר 'והירדן יגבול אותו לפאת קדמה', הכתוב עשאו גבול בפני עצמו, ושאר נהרות אינן מפסיקין.

וכבר נחלקו תנאים בדבר, שלרבי יהודה בן בתירא הירדן לא נקרא ארץ כנען - שנאמר 'כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען' ארצה ארץ כנען ולא הירדן. ולר' שמעון בן יוחי נקרא ארץ כנען, שנאמר 'מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה', מה ירחו ארץ כנען אף ירדן ארץ כנען.

גבולות שנאמרו בנחלת השבטים אינן חשובין גבול להפסיק במעשר בהמה - שנאמר 'זאת תהיה לכם הארץ לגבולותיה סביב', כל ארץ ישראל גבול אחד הוא.

היו לו בהמות בשני עברי הירדן אילך ואילך, או בשני אבטילאות (אפרכיות של מלכות אחת), כגון של נמר ונמורי - (לרבי מאיר) אין מצטרפין. ואין צריך לומר חוצה לארץ וארץ.

ירדן - יוצא ממערת פמיס ומהלך בימה של סיבכי ובימה של טבריא ובימה של סדום, והולך ונופל לים הגדול. ולמה נקרא שמו ירדן, שיורד מזן. הנודר מן הירדן - אסור לשתות מכל מקום שנקרא בלשון בני אדם ירדן. ולענין הפסק במעשר בהמה, לא נקרא ירדן אלא מבית ירחו ולמטה. עיקרו של ירדן ממערת פמיס, ולפיכך אם אמר לא אשתה מים ממערת פמיס, נאסר בכל מי הירדן.

עיקרו של דם הוא הכבד, ולפיכך כבד שנימוח מטמא באהל ברביעית בתורת דם המת.

הנודר ממימי פרת - אם אמר לא אשתה ממימי פרת, אינו אסור אלא במים שבנהר פרת. ואם אמר לא אשתה ממים שבאו מפרת, אסור בכל מימות שבעולם, שכל הנהרות למטה משלש נהרות, חדקל ופישון וגיחון, ושלש נהרות אלו למטה מפרת. וגם עינות המים הנובעות בהרים רמים, מקלחין תחת הקרקע מפרת ועולין בהרים כמו סולם.

דף נ"ה ע"ב

נהר פרת: לשמואל - מתברך מסלע שלו. וכן לרבי מאיר,

יובל שמו, ונקרא פרת לפי שמימיו פרים ורבים, כלומר בלא שום מטר. ולשיטת רב הוא גדל מחמת הגשמים, שכשירודין גשמים בא"י יש על כך עדות מפרת.

אביו של שמואל היה בונה מקוואות לבנותיו בימי ניסן, שהיה סובר כרב שפרת מתרבה מגשמים שבא"י והיה חושש שמא ירבו נוטפין על הזוחלין. (י"מ זוחלין היינו שנובעין, שהיו זבות וצריכות מים חיים, וגשמים שנוטפין על מי הנהר אינן מים חיים. וי"מ שהזוחלים הם אותם שנפלו מן העבים לקרקע ומן הקרקע זחלו וקילחו לתוך הנהר שכשרין בהמשכה). ובימי תשרי היו טובלות בנהר, והיה עושה להם מחצלות של קנים ומשליכן למים ועומדות עליהן וטובלות, כדי שלא יעלה טיט על רגליהן ויהיה חוצץ.

שמואל סתר משנתו - שאמר שאין המים מטהרים בזוחלין אלא פרת בימי תשרי, והוא כשיטת רב שהמים רבין מחמת הגשמים.

יום רביעי פרשת בהעלותך - ט' סיון תשע"ט

דף ג"ז ע"א

הלוקח או שניתן לו במתנה - פטור ממעשר בהמה שנאמר 'בכור בניך נתן לי כן תעשה לשורך לצאנך', מה בניך אין בלקוח ובמתנה, אף צאנך ובקרך אינו בלקוח ובמתנה. ואם אינו ענין בכור שנאמר 'כן תעשה', ובכור קדוש מרחם ולא בעשיה, תנהו ענין למעשר בהמה שהוא דומה לבנך שלא בא על חטא, ואינו בא בנדב ונדבה, ואין קבוע לו זמן.

לקח עשרה עוברין במעי אמן כולם נכנסין לדיר להתעשר - ואין נפטרין משום לקוח, שנאמר 'תעשה' בשעת עשיה מיעט הכתוב, כלומר בשעה שהן ראויין להתעשר ולא במעי אמן.

הלוקח חל על מחוסר זמן - שאם לקח בהמה קודם שבעת ימים ללידתו, שוב אינו נכנס לדיר להתעשר משום לקוח. ואינה משנה, שהרי לא נתמעט לקוח אלא בשעת עשיה. או שהיא כשיטת ר"ש בן יהודה שמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר, שהוא כבכור שקדוש לפני זמנו וקרוב לאחר זמנו.

איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר? כל שנתנו לה במעי אמו, וחזר ולקחו הימנה, ואם יש לו תשעה והוא חייבין במעשר. ואם יצא אחד מן הכשירין בעשירי הרי טוב, ואם יצא האתנן בעשירי, יאכל במומו לבעלים. אבל אם לא חזר ולקחו היא עצמה לא תעשר, שאין איסור אתנן אלא בזונה כותית.

דף ג"ז ע"ב

זונה כותית - אתננה אסור, שלמדים 'תועבה תועבה' מעריות שאין קידושין תופסין בה, וכהן הבא עליה אינו לוקה משום לא יחלל זרעו, לפי שאין זה זרעו אלא זרעה. זונה ישראלית, אתננה מותר, וכהן הבא עליה לוקה משום לא יחלל זרעו.

האחין שחלקו בנכסי אביהן ואח"כ נשתתפו, אם שוקלין הסלע שלם דהיינו שני חצאי שקליהם ביחד, חייבין כל אחד ואחד לתת מעה קטנה לקלבון, ששני ממונות הן, והן כשאר בני אדם שהשוקל שקלו גותן עמו קלבון, ופטורין ממעשר בהמה כל ימי שותפותן, שנאמר 'יהיה לך' ולא של שותפות. ואע"פ שנאמר בכור, אם אינו ענין לבכור שישנו בשותפות, שנאמר 'ובכורות בקרכם וצאנכם', תנהו ענין למעשר בהמה.

ואם לא חלקו ועדיין תפיסת בית ירושת אביהן קיימת - פטורין מן הקלבון, שנתנין בין שניהם סלע שלם במקום אביהן, ואילו היה אביהם גותן סלע על שני בניו, לא היה גותן אלא קלבון אחד. וחייבין במעשר בהמה, ששותפות

של תפיסת הבית לא נתמעט ממעשר בהמה, שנאמר 'יהיה'. פעמים שחייבין בקלבון ובמעשר בהמה - כגון שחלקו בכספים, ולא חלקו בהמה. ופעמים שפטורים מזה ומזה, שחלקו בהמה ולא חלקו בכספים. פעמים שחייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה, שחלקו בזה ובזה. ופעמים שחייבין במעשר בהמה ופטורין מקלבון, שלא חלקו בזה ובזה.

לרב ענן אין נפטרין ממעשר בהמה כשנשתתפו לאחר שחלקו אלא אם חלקו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים לפי שוייהן - שאי אפשר לומר זה חלקו המגיע ממיתת אביהם, שבוודאי בשעת מיתה זכה כל אחד בחצי הגדיים ובחצי התיישים ועתה קנו זה מזה, והולדות שישנם בשעת חלוקה פטורין ממעשר בהמה משום לקוח, ואותן העתידים לבא פטורים משום שותפות. אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים, אמרינן ברירה, וזה חלק המגיע לכל אחד ממיתת אביו ועדיין ירושה היא, וכשחזרו ונשתתפו חזרו להיות תפיסת הבית כמתחילה ואין זה שותפות, לפיכך ולדות שישנן בשעת חלוקה אינן פטורין משום לקוח, ולא העתידין לבא פטורין משום שותפות. ולרב נחמן אפילו אם חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים פטורים, ואין אומרים זה חלקו המגיע משעה ראשונה לכך, שאין ברירה, ולקחו זה מזה ואחר כך נשתתפו.

ובמחלוקת זו נחלקו גם רבי אלעזר ורבי יוחנן - שלרבי אלעזר אין נפטרים אלא אם חלקו תשעה בהמות גדולים כנגד עשרה פחותים ועשרה כנגד תשעה, אבל אם חלקו תשעה כנגד תשעה ועשרה כנגד עשרה, אנו אומרים ברירה שזה היה חלקו המגיע משעה ראשונה לכך ולא נפטרו. ולרבי יוחנן אפילו אם חלקו ט' כנגד ט' ועשרה כנגד עשרה פטורים, שאין ברירה, ואין אומרים זה חלקו המגיע משעה ראשונה לכך. ורבי יוחנן לשיטתו שהאחים שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל, לפי שאין ברירה.

יום חמישי פרשת בהעלותך - י' סיון תשע"ט

דף ג"ז ע"א

השותפין שחלקו, אחד נטל עשרה טלאים, ואחד נטל תשעה וכלב - העשרה שכנגד הכלב אסורין למזבח, שאחד מהן חילופו של כלב ואסור משום מחיר כלב, ואין יודעים מי הוא. והתשעה שעם הכלב מותרים.

לדברי האומר יש ברירה, אם כל כבש שבאותן תשעה יש לו חבר באותן העשרה ששוה כמותו, ונמצא שהעשירי כנגד הכלב, נוטל אחד במחיר כלב ואוכלו, והשאר מותרין לגבוה. ורק אם התשעה כבשים שבתוך עשרה שוין יותר מתשעה שעם אותו הכלב, והכלב שוה את העשירי ואותו משהו ששוין אותן תשעה שכנגדן יותר מתשעה שעמו, נמצא מחיר הכלב הולך בכל התשעה שכנגדו בכל אחד משהו, והעשירי כנגדו.

הכל נכנסין לדיר להתעשר - חוץ: מכלאים (מתייש ורחל), והנדמה (שאמו רחל ודומה לעז), וטרפה, ויוצא דופן, ומחוסר זמן, והיתום. שנאמר בשאר כל הקדשים 'שור או כשב' פרט לכלאים, 'או עז' פרט לנדמה, 'כי יולד' פרט ליוצא דופן, 'והיה שבעת ימים' פרט למחוסר זמן, 'תחת אמו' פרט ליתום. ונאמר במעשר בהמה 'תחת' השבט, ונאמר בשאר קדשים 'תחת' אמו, מה להלן פרט לכל השמות הללו, אף כאן פרט לכל השמות הללו. ומה כאן פרט לטרפה, שנאמר 'כל אשר יעבור' פרט לטרפה שאינה עוברת, אף להלן פרט לטרפה.

איזהו יתום? כל שמתה אמה או שנשחטה ואח"כ ילדה, ולר' יהושע אפילו אם נשחטה אמה והעור קיים, אין זה יתום.

לר"א בר' יהודה איש כפר ברתותא משום ר' יהושע הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מכלאים וטרפה - אבל יוצא דופן נכנס, שסובר כריש לקיש בשיטת רבי שמעון שיוצא דופן וולד גמור הוא גם לענין קדשים, וכן מחוסר זמן נכנס כשיטת ר"ש בן יהודה, ויתום נכנס כשעור אמו קיים כר' יהושע.

הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר - כולן נכנסין לדיר להתעשר. שנאמר אצל בעל מום 'כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם', וכל מקום שנאמר בו השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה, כל שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו, וכל שאין המום פוסל בו אין דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו. ובמעשר אין המום פוסל שנאמר 'לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו'. ורובע ונרבע דבר ערוה הן, מוקצה ונעבד עבודה זרה, אתנן דבר ערוה הוא, ומחיר הוקש לאתנן.

טומטום ואנדרווגינוס - לת"ק נכנסין לדיר להתעשר, שהוא ספק זכר ספק נקיבה, ובין כך חייב. ולר"ש בן יהודה משום ר"ש אין נכנסין, שמיעטה תורה לענין קדשים שאינו אלא בזכר ודאי ונקיבה ודאית, ולמדים מעשר 'תחת תחת' מקדשים.

דף ג"ז ע"ב

יש מקומות שמפשיטין עור האם שהיא מתה ומלבישין אותו לולד - וע"י כן הוא חי ומתקיים. וזה טעמו של רבי יהושע שכל זמן שעור של אמו קיים אין הוולד יתום, כיון שהוא מועיל לו דומה כמי שאמו קיימת.

יום שישי פרשת בהעלותך - י"א סיון תשע"ט

דף נ"ח ע"א

תנאים נחלקו מתי ראש השנה למעשר בהמה - שאותן שנולדו קודם לכן אין נכנסין לדיר להתעשר עם אותן שיוולדו מכאן ואילך משום חדש וישן. לרבי מאיר - הוא אחד באלול ולרבי אלעזר ורבי שמעון - באחד בתשרי. לפיכך, כל הנולדים מאחד בתשרי עד כ"ט באלול מצטרפין. נולדו חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ר"ה אינן מצטרפין. לכן עזאי האלולים מתעשרים בפני עצמן, שמסתפק אם הלכה כרבי מאיר או כרבי אלעזר ור"ש. לפי שר"מ ור"א ור"ש אמרו דבריהם מפי השמועה מפי חגי זכריה ומלאכי, ולכן לא היה רוצה בן עזאי לסמוך על מעשיו ולקבוע הלכה בהכרעתו.

חכמים תיקנו שלש גרנות למעשר בהמה - שהבהמות שנולדו בין פרק לפרק, צריך לעשר כשיגיע הפרק, ולא יאכל מהן לכתחלה מדרבנן בלא מעשר. ונחלקו תנאים בזמנים אלו:

לרבי עקיבא - הראשון בפרוס הפסח, והוא ט"ו יום קודם חג הפסח (ש'פרוס' לשון מחצה, והוא מחצית מהזמן ששואלים ודורשים בענינו של יום קודם לחג). נמצא שאם אדר הקודם לו מלא הוא בל' ניסן, ואם הוא חסר, הוא בכ"ט ניסן. וט"ו יום קודם עצרת, וט"ו יום קודם החג.

והטעם שקבעו זמנים אלו, שיש בהמות שמבכירות לילד קודם הפסח, ויש שמאחרות עד בין פסח לעצרת, ויש שאינן יולדות עד בין עצרת לחג, ובני אדם משהין בהמתן עד אותו זמן שלא לשחטם עד שיעשרו בזמן הגורן שהוא סמוך לרגל, נמצא שיהו בהמות מצויות לעולי רגלים ליקח מהן לאכילה ולקרבות. ואע"פ שמותר למכור ולשחוט עד שלא הגיע הגורן, נוח לאדם לעשות מצוה בממונו ולאחר מכן למכור ולאכלו.

לבן עזאי - הראשון בכ"ט אדר, שאדר הסמוך לניסן הוא לעולם חסר. באחד בסיון, לפי שבהמות שנולדו

מפרוס הפסח עד אותו זמן מועטים, ואם יקדים ויעשר ט"ו יום קודם הרגל, יכלו הבהמות עד הרגל. ובכ"ט באב, שלשיטתו אלו שנולדו באלול מתעשרין בפני עצמן, ואם יקבעו הזמן בכ"ט אלול יש לחשוש שיערב את הנולדים באב עם הנולדים באלול. ולא תיקנו לעשר ביום ל' אב, שלפעמים אב חסר וצריך לעשות היכר בין חדש לישן.

לר' אלעזר ורבי שמעון - הראשון באחד בניסן, שסוברים כרשב"ג ששואלים הלכות פסח שתי שבתות, ובאותו זמן שמתחילין הלכות פסח תקנו לעשר בהמות. באחד בסיון, כבן עזאי. ובכ"ט באלול, לשיטתם שא' תשרי הוא ר"ה למעשר בהמה. ולמה בכ"ט באלול ולא בא' תשרי, משום שצריך היכר בין חדש לישן, ועוד שאי אפשר לעשר ביום טוב משום צובע.

נולדו חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן מצטרפין - אלא שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט, וכשהגיע הגורן לא ישחוט לכתחילה בלא מעשר, ואם שחט פטור.

שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום - ולרשב"ג שתי שבתות.

לשיטת בן עזאי שהאלולים מתעשרין לעצמן - אם נולדו לו חמשה באב וחמשה באלול, אין מצטרפין. חמשה באלול וחמשה בתשרי, אין מצטרפין. חמשה בתשרי וחמשה באב שלאחריו, מצטרפין, שהגרנות אינן מפסיקות.

נולדו לו חמשה באב, וחמשה באלול, וחמשה בתשרי - כונסן לדיר להתעשר, ונוטל אחד מן האלולין (ולא שיכוין לכך, אלא כגון שמנאן רבוצין), והשאר פטורין ממה נפשך, שאם באחד באלול ר"ה, מצטרפין של אלול ושל תשרי, ושל אב פטורים. ואם באחד בתשרי ר"ה, של אב ושל אלול מצטרפין, ושל תשרי פטורין. ואין לומר שיצטרפו אלו של תשרי אם אלו שיוולדו לאחריהם בגורן אחר של אותה שנה, שעשירי וודאי אמרה תורה ולא ספק.

דף נ"ח ע"ב

היאך מעשרין? כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחת, אימותיהם מבחוץ והם מבפנים וגועות ויוצאות לקראת אמן, אבל לא יוציאים בידיים, שנאמר 'יעבור' ולא שיעבירוהו. ולא יזרוק להם ירקות כדי שיעברו, גזירה משום לקוח ומשום יתום שאין להם אם. ומונין א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט', והיוצא עשירי סוקר בסיקרא ואומר ה"ז מעשר. לא סקרו בסיקרא, ולא מנאן בשבט, או שמנאן רבוצים או עומדים, הרי אלו מתעשרין. היה לו מאה ונטל עשרה, או שהיו לו עשרה ונטל אחד (ע"פ רש"י כת"י) - לת"ק אין זה מעשר, ולרבי יוסי בר' יהודה מעשר, שדורש כאבא אלעזר בן גומל מ'ונחשב לכם תרומתכם', שבשתי תרומות הכתוב מדבר תרומה גדולה ותרומת מעשר, כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה כך תרומת מעשר, ומעשר נקרא תרומה, והוקש מעשר בהמה למעשר דגן שניטל באומד ובמחשבה.

קפץ אחד מאותן שכבר עברו בפתח תחת השבט, אע"פ שעדיין אינן מעושרין, וכגון שהעביר שמנה, וחזר אחד מהן וקפץ לתוך הדיר, כל מה שבדיר פטורין. קפץ אחד מן המעושרין לתוך הדיר, כולם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במזמן לבעלים.

כל אשר יעבור - פרט לטריפה שאינה עוברת. 'תחת השבט' - מצוה למנותן בשבט, לא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים מנין, תלמוד לומר 'העשירי קדש' מ"מ. ואין לי אלא שקרא שמו עשירי לא קרא שמו עשירי מנין, ת"ל 'יהיה קדש' מכל מקום.